

Erzurum Eham Dokuması Üzerine Deneysel Bir Çalışma

An Experimental Study on Erzurum Eham Weaving

Betül Elibol

Öğretim Görevlisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan Meslek Yüksekokulu, Tasarım Bölümü
email: betulelibol@yandex.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2091-0752>

Safiye Sari

Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü
email: safiye.sari@atauni.edu.tr ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8381-6934>

Bu makale bilimsel etik ve kurallara uygun hazırlanmış ve intihal incelemesinden geçirilmiştir. Etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Atf (APA 6)/To cite this article

Elibol, B., & Sari, S. (2021). Erzurum eham dokuması üzerine deneysel bir çalışma. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 27(46), 13-22. <https://doi.org/10.32547/ataunigsed.817355>

Makale Gönderim Tarihi/Received: 27/10/2020

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 17/01/2021

Makale Yayın Tarihi/Published: 29/03/2021

Research Article/Araştırma Makalesi

Öz

Eham; kadınların örtünme ya da soğuktan korunma amacıyla, dış giyimde kullanılan bir giysi türüdür. Yünün koyundan kırılması, üzerindeki kirlerinden arındırılarak temizlenmesi, sererek kurutulması ve teşi ile eğilmesi sonucunda eham iplikleri hazırlanmakta ve ahşap mekikli el dokuma tezgâhında dokunmaktadır. Ehamın renkleri; bej (halk dilinde sütlü kahve rengi), beyaz, mor, siyah gibi koyunun doğal renklerinden oluşmaktadır. Eham dokumasında kullanılan birçok nakış-motif çeşidi vardır. Dokuma esnasında ehrama yapılan bu motifler; ceviz kanadı, reyhan dalı, hanımeli, çift pirinç, antika, yıldızın oynayı, mercimek, hanımgöbeği, pirinç deni, kelleli-kellesiz uçan kuş, perçem tarağı, çift kartlar, elmas küpe, ceylan boynuzu motifleridir. Ancak araştırma kapsamında literatüre girmemiş, bilindik olmayan ve yöresel halk tarafından kullanılan "makarna, merdin küpesi" gibi başka motif uygulamaları da bulunmaktadır.

Çalışma; Erzurum'da görülen eham dokumacılığının araştırılarak, elde edilen bulgular ışığında geleneksel kullanım şekline farklı bir bakış açısı getirilmesi amacıyla yapılmıştır. Uygulamalı araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada; araştırmanın deneysel tasarımlarında kullanılmak üzere bir eham dokunmuş ve dokuması yapılmış bu eham üzerinden model ve kalıp önerileri geliştirilmiştir. Sürdürülebilirlik teması altında hazırlanan 3 adet deneysel giysi tasarımı; tasarım kartı, artistik çizim ve kalıp önerileri ile birlikte okuyucuya sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Eham, Erzurum, Motif, Deneysel Tasarım, Özgün Giysi Tasarımı

Abstract

Eham is a type of clothing used in outdoor by women for covering or protection from cold. As a result of shearing the wool from sheep, cleaning it from its dirt, drying it by laying and spinning it, eham yarns are prepared and woven on a wooden shuttle handloom. The colors of eham consist of natural colors of sheep such as beige (coffee with milk in folk language), white, purple, and black. There are also many types of embroidery-ornament used in eham weaving. These ornaments made to eham during weaving such as walnut wing, basil branch, honeysuckle, double rice, antique, macaroni, the play of the star, lentil, lady's belly, rice grain, flying bird with head and without the head, fringe comb, double cards, diamond earrings, gazelle horn, merdin earrings. However, within the scope of the research, there are other motif applications such as "macaroni, and merdin earrings", which have not been found and have not been known in the literature but used by the local people.

The study aims to bring a different perspective to the traditional usage of eham in the light of the findings obtained by researching the eham weaving in Erzurum. In this study, the applied research method was used. A model and pattern suggestions were developed over eham woven to be used in the experimental designs of the research. 3 experimental clothing designs, which were prepared under the theme of sustainability, and the design card is presented to the reader with artistic drawing and pattern suggestions.

Keywords: Eham, Erzurum, Ornament, Experimental Design, Original Clothing Design

1. Giriş

Dokumacılığın, insanoğlunun varoluşundan itibaren örtünme, soğuktan korunma gibi ihtiyaçlardan ortaya çıkmış olduğu bilinmektedir. Bu giyinme ihtiyacının sonucu olarak arayışa giren ilk insan, çevresinde gördüğü ve kullanabileceği materyallere giysi formu vererek örtünmüştür. Bunun sonucu olarak ilk insan giysilerinin hayvan postlarından olduğu tahmin edilmektedir. Bunlarla ilgili bilgilere duvar resimlerinden, yazılı belgelerden ulaşılabilmektedir.

"İnsanoğlu öncelikle doğanın şartlarından korunma amacıyla koyundan yün elde edip onu eğirmeyi ve iplik haline getirmeyi öğrenmiştir. Bununla birlikte dokumacılık hızlı bir şekilde yeni şeyler üretmek için ortaya çıkmıştır. Kendi sürecinde gelişen teknoloji ile dokuma üretimi devam etmiştir" (Karahana ve Mangut, 2011, s. 99).

"Geleneksel giysiler tarih boyunca farklı yörelerde yerini almış, görsel kültürün bir parçası olmuştur. Bu giysiler, içinde yaşanılan toplumun kültürel ve tarihi dokusunu yansıtmaktadır" (Sari, 2017, s. 605). Geleneksel giysiler; her yörenin kendi inancını, töresini, iklimini ve yaşam biçimini ortaya koyan önemli kültür miraslarıdır. "Giysileri yöre yöre birbirinden ayıran ise hammaddeleri, kullanım biçimleri, motifleri ve renkleri dışında, yöresel olarak

dokunan kumaşlarıdır. Erzurum, Erzincan, Gümüşhane, Bayburt gibi illerimizde dokunan ehlram (ihram) geleneksel dokumalardan biridir” (Başaran, 2014, s. 152). Günümüzde yaygın kullanımı oldukça azalsa da hala kullanılmaya devam etmektedir.

Bu çalışmada Erzurum yöresinde kullanılan ehlram dokumacılığı araştırılmıştır. Araştırmanın uygulamalarını oluşturan deneyisel giysi tasarımlarının yüzey/kumaş tasarımını oluşturan ehlram dokuması; Erzurum Olgunlaşma Enstitüsü’nde bulunan el dokuma tezgâhında, araştırmacı tarafından dokunmuştur. Kompozisyonda; haşıye motifi ile birlikte beş ayrı motif kullanılmıştır. Motiflerde, ehlramla ilgili literatür kaynaklarında rastlanmayan iki adet motife (makarna ve merdin küpesi) de yer verilmiştir. Deneyisel giysi tasarımları; tasarım kartı ile artistik çizim, kumaş örneği ve giysi kalıbının yer aldığı çizelgelerle desteklenerek okuyucuya sunulmuştur. Çizimler, Adobe Illustrator çizim programı kullanılarak yapılmış giysi kalıplarında ise belli bir parametre kullanarak dijital ortamda hazırlanmıştır. Giysi kalıplarında kullanılan ölçülendirmeler giysinin üretim aşmalarında da kullanılmıştır. Deneyisel tasarımların araştırma altyapısında aşağıdaki konulara yer verilerek araştırmanın temel alt yapısı kurulmuştur.

- Ehlram dokumacılığı
- Ehlram kullanımı
- Ehlramda kullanılan motifler
- Giysi tasarım örnekleri (deneyisel çalışmalar)

2. Yöntem

Bu çalışmada uygulamalı araştırma yöntemi kullanılmıştır. “Uygulamalı araştırma yöntemi; problem çözme odaklı, uygulamada yenilenme amacı taşıyan bir araştırma yöntemidir” (Karasar, 2020, s. 49).

Araştırmanın literatür taraması; kitap, makale, lisansüstü tezler ve internet taraması yoluyla elde edilmiştir. Uygulama çalışmasında kullanılan ehlram dokuması, Erzurum Olgunlaşma Enstitüsü’nde araştırmacı tarafından dokunmuştur.

2.1. Araştırma Verilerinin Toplanması

Araştırmanın öncelikle literatür taraması yapılarak, konuyla ilgili kaynaklar toplanmıştır. Daha sonra Erzurum çevresinde ehlram dokuma atölyesi araştırılmış, bunun sonucunda Erzurum Olgunlaşma Enstitüsü çalışanları ile görüşülmüştür. Bu atölyede bulunan ehlram dokuma araç ve gereçleri, ehlram dokuma süreci ele alınarak incelenmiştir. Gerekli sözlü iletişim ve kaynak taraması yapıldıktan sonra uygulama aşamasına geçilmiştir.

Dokuma için gerekli olan iplikler aşama olarak; koyun yününün kırılması, yünlerin yıkanması, iplik haline getirilmesi işlemlerinden geçerek hazırlanmış, bu aşamadan sonra dokuma işlemi gerçekleştirilerek deneyisel giysi tasarımları geliştirilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Ehlram Dokumacılığı

“Koyunyünü kırma işleminden sonra su dolu havuzlara ya da leğenlere konularak birkaç seferde kirlerinden arındırılır. Yün üzerinde bulunan toz, toprak ve yapışkan malzemeler temizlenene kadar yıkanır. Burada temizlenen ve yumuşak bir hal alan yünler topak denilen bir ağaç tokmakla dövülür. İplere serilerek kurutulur. Kuruyan yünler uzun sopalarla vurularak havalandırılır, bu şekilde birbirine yapışan yünler çırpılarak ayrılmış olur. Çırpılan yünler, yün tarağı adı verilen bir aletten geçirilerek birbirinden ayrılması ve varsa kalan kirlerinden temizlenmesi sağlanır” (Çelik, 1997, s. 36).

Temizleme işlemi yapılan yün taraktan geçirilerek teşi denilen aletle eğrilerek iplik haline getirilir. Bölgede kullanılan ehlramda, genellikle kahverengi, siyah, krem gibi yünün doğal renkleri kullanılmaktadır. Nakışlar, ehlram üzerine dokuma esnasında ya da sonradan elle nakış işlenmesi suretiyle yapılmaktadır. Ehlramlar üzerinde kullanılan nakış adlarına göre isimlendirilir. Bu nakışlar; badem çiçeği, saat kordonu, hanımeli, reyhan dalı, yıldız oynayışı, elma şelege, kelleli, uçan kuşlar, pirinç deni gibi nakışlar; kenar süslemelerinde ise aynalı kutu, paşa merdiveni, tetiksiz zincir, mercimekli zincir gibi nakışlardır.

3.2. Ehlram Kullanımı

“Ehlram geleneksel bir kadın giysisidir. Erzurum ve çevresinde kadınlar dışarı çıkarken ehlrama sarılıp çıkmaktadırlar. Eskiden ehlramlar “çulha” ya da “çulfa” adı verilen dokuyucular tarafından dokunmuştur” (Çelik, 1996, s. 6). Günümüzde geleneksel giysilerin yaşatılması için ehlram dokuma eskiye göre az da olsa devam etmektedir. “Ehlramı günümüze taşımak ve modern giysilere uyarlamak için, geleneksel kimliğini bozmadan farklı tasarımlara gidilmektedir” (Çomaklı, 2008, s. 74).

“Ehramlar iki kanat halinde dokunmakta, dokuma tamamlandıktan sonra saçakların ortasından dokuma kesilmektedir” (Salman, 2010, s. 28). “İki parça olarak dokunan eham parçaları çok özenli bir şekilde nakışların devamlılığı sağlanarak kaynatma dikişi ile birbirine dikilmektedir. Birbirine dikilen eham 250 cm x185 cm ebatlarındadır” (Çelik, 1997, s. 35). Bu şekilde dikilen ehamın geleneksel bir örtünme şekli vardır. Yörede ehamın kullanımı Görsel 1 ’de verilmiştir. Görsellerden de anlaşılacağı üzere yörede yaşayan kadınlar kendilerine özgü bir kullanımla vücutlarını ve başlarını örtecek şekilde dokumaya sarılarak kullanmaktadırlar. Bazen kadınların yüzlerini tamamen kapatmakta ya da sadece gözleri açıkta kalacak şekilde kullandıkları da gözlemlenmiştir.

Görsel 1

Erzurum ’da Eham Kullanımı

(Kayserili, 2014).

3.3. Eham Dokuma Aşamaları ve Ehamda Kullanılan Motifler

“Eham dokumada mekikli dokuma tezgâhı kullanılmaktadır. Bu tezgâh ‘kuş, kol, tüfe, mitit, selman, dehdün, gücü, tarak, ayakça, sabitleme demiri, tahsil değneği ve oturak’tan’ meydana gelmektedir” (Başaran, 2014, s. 153).

Eham dokumalar 1/1 bezayağı dokuma örgüsünden oluşmaktadır. Eham dokumaya başlamadan önce tezgâh ayarlanır, çözümlü iplikler tezgâha geçirilir. Mekiklerin içinde bulunan masuralara eham dokunacak iplikler sarılarak dokumaya hazır hale getirilir. Motifi ya da nakışı yapılacak iplikler hazırlanır ve dokumayı yapacak kişi oturarak denilen dokumayı yapacağı yere geçer. Ahşap dokuma tezgâhında gücüler bulunur. “Dokuma işlemi yaparken önce bir ayakçaya basılır gücüler açılır. Mekik bu ipliklerin içinden karşıya atılır nakış yapılacak yere gelene kadar bu şekilde bir taraftan diğer tarafa mekiğin atılması ile dokuma işlemi yapılır. Her sırada dokumayı sıkıştırmak için tarak vurulur. Dokuma bittiği yerden kesilerek aynı şekilde bir adet eham daha dokunur (Yaşaroğlu, 2018, s. 30).

Eham dokumada kullanılan farklı nakış çeşitleri vardır. Bu nakışların yapılması için renkli nakış iplikleri dokuma esnasında uzatmaların arasından geçirilir. Bu şekilde her sıradaki nakış bölümü tamamlandıça ayakça ile gücü açılır ve bir sıra içine nakış ipliği yerleştirilir, nakış iplikleri tarak yardımıyla dokuma arasında sıkıştırılır ve nakış tamamlanana kadar aynı işlem devam eder.

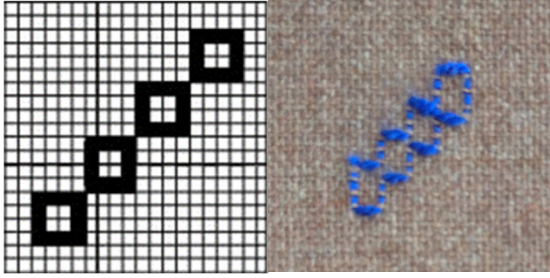
Eham dokumacılığında genellikle sembolik, geometrik, bitkisel kaynaklı bezemeler kullanılmaktadır. Ceviz kanadı, reyhan dalı, hanımeli, çift pirinç, antika, makarna, yıldızın oynayışı, mercimek, hanımgöbeği, pirinç deni, kelleli-kellesiz uçan kuş, elma şelege, beli bağlı-beli bağırsız boyun bağı, perçem tarağı, çift kartlar, elmas küpe, arı dala kondu, ceylan boynuzu, merdin küpesi gibi farklı isimlerle anılan motifler genellikle kompozisyon içinde belirli düzenlerde yerleştirilmektedir. Bu motifler çoğunlukla dokumanın ortasında serpmeler olarak ya da kenar süsleme gibi kısımlarda yer almaktadırlar. Kenarlarda kullanılan ve haşiye olarak bilinen nakışlar ise; tekli haşiye, saat kordonu, aynalı kutu, tetiksiz zincir gibi nakışlardır.

3.4. Deneysel Tasarım Çalışmaları

Bu araştırmada ehamla ilgili deneysel uygulamalara yer verilmiştir. Ehamla ilgili kaynaklara bakıldığında rastlanılmayan ve sunulmayan ancak sözlü iletişim sonucu öğrenilen bilgilerde yöre halkı tarafından kullanıldığı bilinen iki adet motif “makarna” ve “merdin küpesi” motifleri çalışmaya eklenmiştir. Görsel 2 ve 3’te bu motifler gösterilmiştir.

Görsel 2

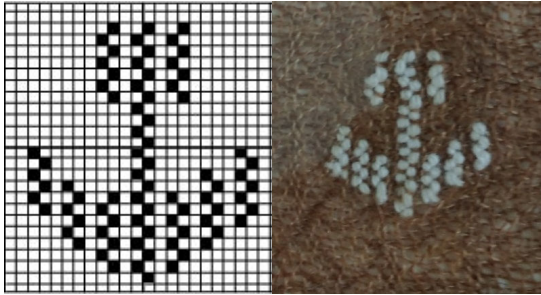
Makarna Motifi

(Elibol ve Sari, 2020a).

Görsel 3

Merdin Kúpesi Motifi

(Elibol ve Sari, 2020b).

Bu çalışmanın uygulamalı kısmını oluşturan tasarımlar; deneyisel çalışılmış ehlram dokumalarından oluşmaktadır. Deneyisel tasarım süreçlerinde 3 adet örnekle giysi tasarımı geliştirilmiştir. Tasarlanan 3 adet giysi formu, ehlramın yünlü bir dokuma olması göz önünde bulundurularak, giysi modelleri geliştirilmiştir. Bu modellerde ehlram, giysinin tamamında değil bir kısmında (garni parçalarında) kullanılmıştır. Bunun sebebi; bölgenin soğuk hava koşullarından kaynaklı olarak ehlramın yapısal formuna yansıyan sert bir doku olmasındandır. Bu sebeple tasarımların genel formunda oluşabilecek masif görüntünün kırılması amacıyla dokumanın kendinden daha yumuşak bir başka kumaşla birlikte kullanımı yoluna gidilmiştir.

Deneyisel olarak dokunan ehlramda; bej rengi (halk arasında sütlü kahverengi olarak adlandırılmaktadır) iplik ile motiflerde mavi renkte iplik birbiri ile uyumlu olduğu düşünölen 6 farklı motif kullanılmıştır. Çizelge 1'de gösterilen bu motifler 1 tanesi haşiye olmak üzere diğer 5 motif sırası ile saat kordonu, makarna, reyhan dalı, çift pirinç ve antika motifleridir.

Çizimi yapılan 3 adet kadın giysi modeli, kalıp önerileri ile desteklenerek anlatılmıştır. İlk modelde bir etek tasarımı yapılmış ve ehlram dokuma parçası eteğin önüne kapak olarak tasarlanmıştır. 2. modelde ehlram dokumanın yama olarak kullanıldığı kimono formunda ceket tasarımı yapılmıştır. Deneyisel tasarım 3'de yer alan pelerin ise ehlramın soğuktan korunma işlevi düşünölen hazırlanmıştır. Giysi iki parça halinde tasarlanarak okuyucuya sunulmuştur. Söz konusu 3 adet deneyisel giysi tasarımı tasarım kartları üzerinden açıklanarak araştırmanın ilgili kısımlarına yerleştirilmiştir.

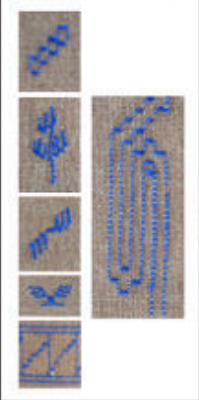
Deneyisel çalışmanın yapılma amacı geleneksel költürün ve el emeğinin bir parçası olan ehlramın, bilinen formu dışında da kullanımının sağlanması ve yeni tasarımlarla günümüze taşınmasıdır. Çalışmanın temasında 'sürdürülebilirlik' konsepti bulunmaktadır. Bu tema ekseninde moda ve gelenek kavramları birlikte düşünölen dokumanın költürel miras bağlamında gelecek nesillere belgelendirilerek aktarılması hedeflenmiştir.

Bu amaçla Çizelge 1 de uygulaması yapılan ehlram dokumasına ait bilgilerin tanıtımının yapılması amacıyla bir dokuma tasarım kartı geliştirilmiştir. Adı geçen bu tasarım kartında dokuması yapılan ehlram, tasarım ilke ve ögeleri temel alınarak deneyisel bir yaklaşımla elde edilmiş ve araştırmanın genel çerçevesini oluşturan özgün giysi tasarımlarında kullanılmak üzere dokunmuştur.

Araştırmanın uygulama kısmında kullanılan makarna motifi; dört adet dörtgenin verev şekilde bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Bu motif, araştırmanın deneyisel tasarım uygulamalarının dokumasını oluşturan kompozisyon da sıralı bir şekilde kullanılmıştır. Kullanılan motifler araştırmanın ilgili kısımlarında detaylı olarak açıklanmıştır.

Çizelge 1

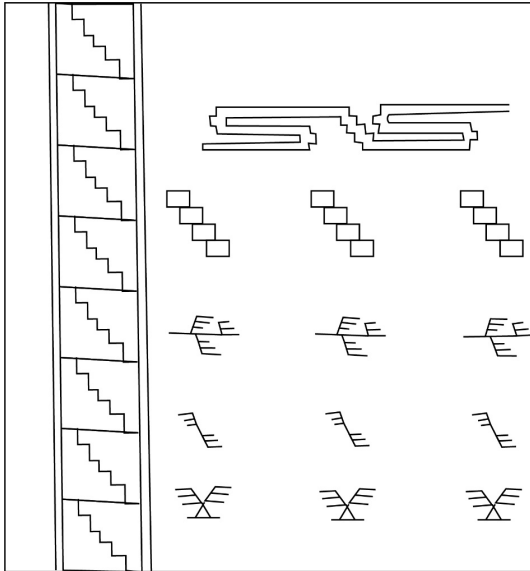
Eham Dokuma Tasarım Kartı

Dokuma Tasarım Kartı		
	Geleneksel Adı	Eham
	Dokunduğu Yer	Erzurum Olgunlaşma Enstitüsü
	Tezgâh Cinsi	Mekikli El Dokuma Tezgâhı
	Örgü/Kumaş Yapısı	1/1 Bezayağı Dokuma
	Boyutlar	60 X 90 Cm
	Renk	Dokumada bej rengi (Sütlü Kahve), nakışlarda ise Mavi renk
	Desen	Saat Kordonu, Mercimek, Reyhan Dalı, Çift Pirinç, Antika, Tekli Haşiyeye ya da Paşa Makarna
	Hammadde	Koyun Yünü
	Kullanım Alanı	Kadın Dış Giysisi

Deneysel tasarımlarda kullanılan nakış kompozisyonları Çizim 1 ve Çizim 2’de verilmiştir.

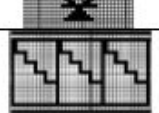
Çizim 1

Nakış Kompozisyonu

Çizim 2

Deneysel Giysi Tasarımlarında Kullanılan Eham Nakışları

Deneysel tasarımların uygulamalarında kullanılan nakışlar	
	Saat Kordonu
	Makarna
	Reyhan Dalı
	Çift Pirinç
	Antika
	Tekli Haşiyeye

Mekikli el dokuma tezgâhında bezayağı örgü tipinde dokunan örnek dokuma 60 cm x 90 cm eninde, bej (sütlü kahve) rengindedir. Görsel 4’de görüldüğü şekilde üzerinde bulunan nakışlar mavi renkte iplikle işlenmiştir.

Motifler saat kordonu, mercimek, reyhan dalı, çift pirinç, antika, tekli haşiyeye olarak sıralanmaktadır.

3.4.1. Deneysel Tasarım 1

Çizelge 2’de sunulan tasarım kartında giysi tasarımına ait açıklamalar tasarımın artistik çizimiyle desteklenerek verilmiştir

Çizelge 2

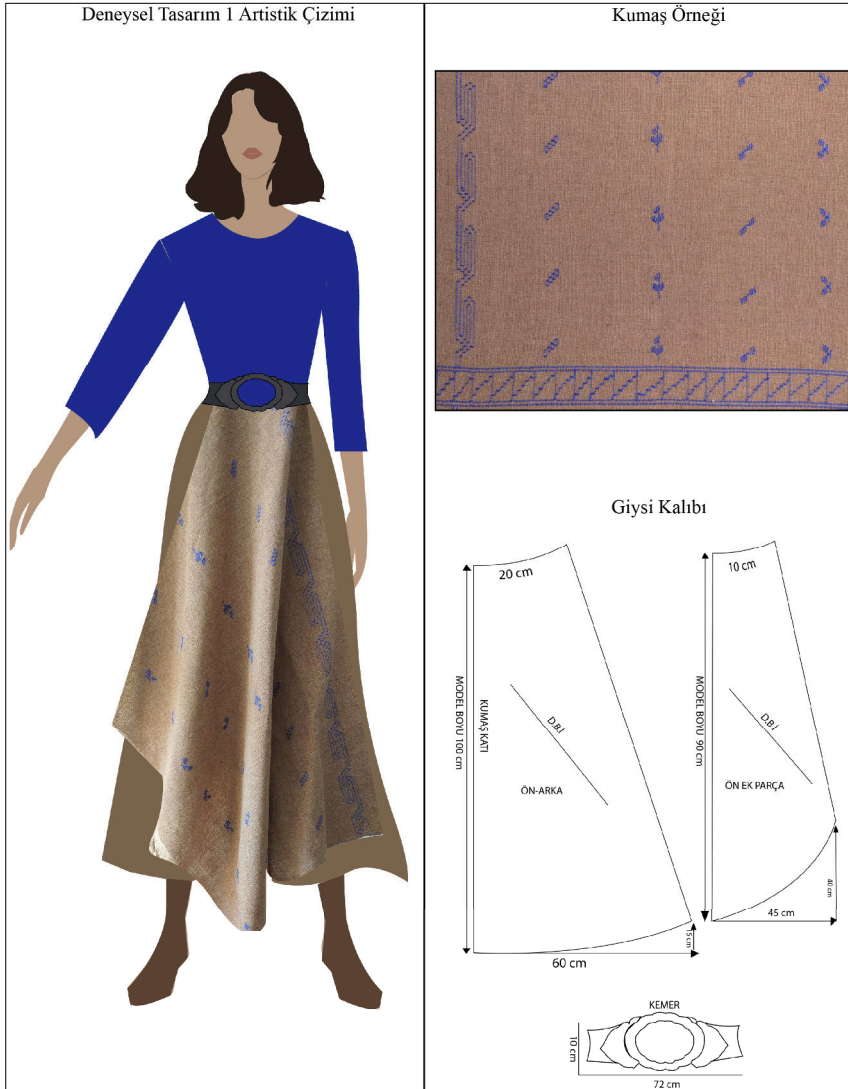
Giyisi Tasarım Kartı (Deneysel Tasarım I)

	Açıklama	Giyisi Tasarım Kartı	
		Model Adı	Etek
	Deneysel tasarım 1 model çiziminden anlaşılacağı üzere; el dokuması olan eham geleneksel kullanım amacından farklı olarak tasarlanmıştır. Eham kullanılarak yapılan tasarımda etek, 2 ön parçadan oluşmaktadır. 1. Parça eteğin ön ve arkasını oluşturan vizon renkli krep kumaştandır düşünölmüştür. Bu eteğin üzerinde eham kumaşı verev kesimde hazırlanarak A formunda ve etek ucunda asimetrik bir formda kesilmiştir. Bu parça alt etekle sadece bel hattında tutturulmuştur. Eham üzerinde; antika çift pirinç, reyhan dalı, makarna ve saat kordonu motifleri yer almaktadır.	Model Adı	Etek
		Kumaş Türü	Etek krep kumaş Etek ek parça eham dokuma
		Kumaş Renkleri	Vizon renk krep kumaş Sütlü kahverengi eham dokuma
		Model Özelliği	Verev kesimde etek tasarımı
		Giyisi Parça sayısı	Ön etek (kumaş katı tek parça) Arka etek (2 parça)
		Desen Özelliği	Ehamda bulunan; Antika, çift pirinç, reyhan dalı, makarna, saat kordonu motifleri

Çizelge 3’de etek tasarımına ait giysi artistik çizimi, kumaş örneği ve kalıp önerileri sunulmuştur.

Çizelge 3

Artistik Çizim, Kumaş Örneği ve Giysi Kalıbı (Deneysel Tasarım I)

3.4.2. Deneysel Tasarım 2

Çizelge 4’de 2. deneysel tasarımın tasarım kartı yer almaktadır. Açıklamalarda giysinin çizimi ve modeli hakkında ayrıntılı bilgiler sunulmuştur.

Çizelge 4

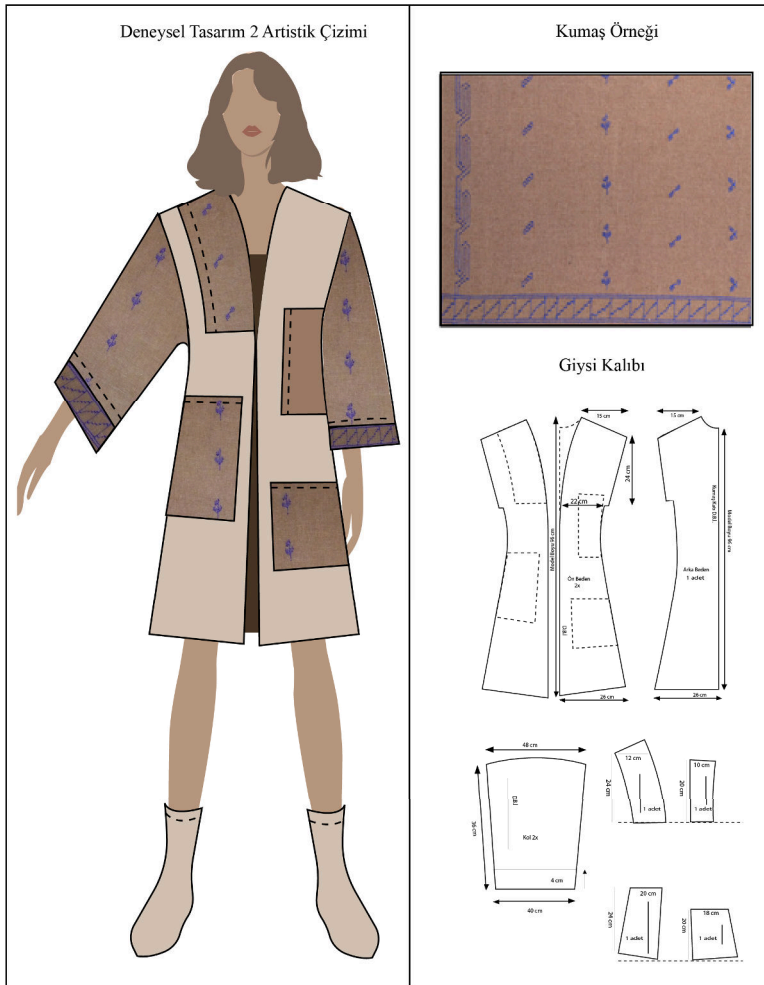
Giyisi Tasarım Kartı (Deneyisel Tasarım II)

	Açıklama	Giyisi Tasarım Kartı	
		Model Adı	Ceket tasarımı
	<p>Deneyisel tasarım 2 de kullanılan artistik çizim Adobe İllüstratör programı kullanılarak oluşturulmuştur. Tasarım "sürdürülebilirlik" teması alt yapısında kırkıyama uygulamasından etkilenilerek tasarlanmıştır. Tasarımda düşünülen ceket modelinde beden ve kollarda farklı renkte kaşe kumaş kullanılmıştır. Ön beden üzerinde asimetrik olarak yerleştirilen eham geometrik formlar ana kumaşı oluşturan kaşe üzerine monte edilmiştir. Yama olarak üstten ene bedene teyelleme dilkişi ile süsleme özelliği verilerek tutturulmuştur. Eham dokumada iki farklı motif kullanılmıştır. Bu motifler; çift pirinç ve reyhan dah motifleridir. Kol uçlarında haşıye motifi yer alan eham dokuması bant tekniğiyle giyisinin koluna yerleştirilmiştir. Ceketin ana beden parçası koyu kahverengi renkli ipek kumaşla astarlanmıştır.</p>	Model Adı	Ceket tasarımı
		Kumaş Türü	Ceket kaşe kumaş Ceket yama parçalar eham ve kaşe kumaş
		Kumaş Renkleri	Kahverengi ve bej tonları kaşe kumaş Sütlü kahverengi eham dokuma
		Model Özelliği	Eham parçalarından yamalar eklenmiş ceket tasarımı
		Giyisi Parça Sayısı	Ön ve arka ceket, yama parçaları
		Desen Özelliği	Ehramda bulunan; çift pirinç, reyhan dahı, haşıye motifleri

Çizelge 5’de yer alan tasarımda bilgisayarda oluşturulan ve artistik çizim örneği, deneyisel dokunan eham kumaş örneği ve cekete ait kalıp önerisine yer verilmiştir.

Çizelge 5

Artistik Çizim, Kumaş Örneği ve Giysi Kalıbı (Deneyisel Tasarım II)

3.4.3. Deneyisel Tasarım 3

Deneyisel tasarım 3’de yer alan pelerin için tasarım kartı çizelge 6’da gösterilmiştir.

Çizelge 6

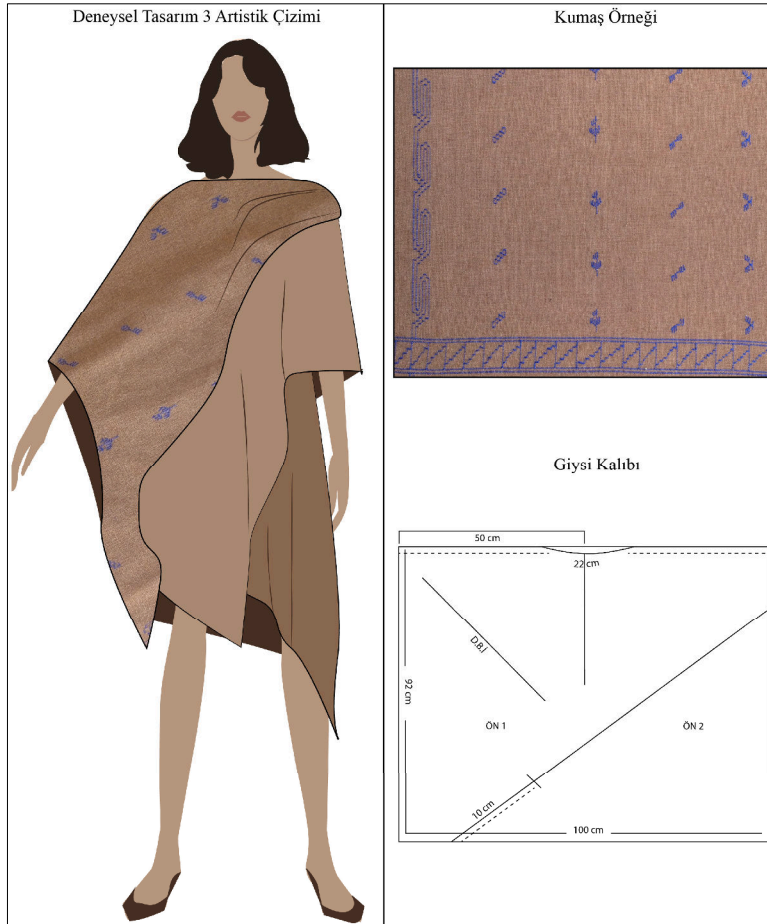
Giyisi Tasarım Kartı (Deneyel Tasarım III)

	Açıklama	Giyisi Tasarım Kartı	
		Model Adı	Pelerin tasarımı
	Deneyel tasarım 3 pelerin olarak tasarlanmıştır. tasarımda iki farklı kumaş kullanılmıştır. Eham dokuması ile tüvit kumaş çapraz olarak giyisin belli yerlerinden el dikişi ile tutturulmuştur. Dış giysi olarak düşünölen pelerin, dökümlü olarak şekillendirilmiştir. Kalıplarda kullanım amacına göre değişikliklerle modeller farklı formlarda kullanılabilir. Ehamda antika, çift pirinç, reyhan dalı, makarna motifleri bulunmaktadır.	Model Adı	Pelerin tasarımı
		Kumaş Türü	Pelerin ön 1 eham dokuma Pelerin ön 2 tüvit kumaş
		Kumaş Renkleri	Kahverengi yünlü kumaş Bej (sütlü kahve) rengi eham dokuma
		Model Özelliği	2 parça olarak farklı kumaşlardan tasarlanmış pelerin
		Giyisi Parça Sayısı	2 parça ön, 1 parça arka beden
		Desen Özelliği	Ehamda bulunan; Antika, çift pirinç, reyhan dalı, makarna motifleri

Çizelge 7’de pelerin tasarımı artistik çizim, kumaş örneği ve kalıp önerisi ile sunulmuştur. Bu çalışmalara göre deneyel olarak hazırlanan eham dokumadan 3 adet deneyel tasarım hazırlanmıştır. Tasarımlar detaylı olarak tasarım kartları ve çizelgeler ile çalışmada yer verilmiştir.

Çizelge 7

Artistik Çizim, Kumaş Örneği ve Giyisi Kalıbı (Deneyel Tasarım III)

4. Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın temel amacı; Erzurum yöresinde kullanılan eham dokumacılığının araştırılarak elde edilen bulgular ışığında özgün giysi tasarımlarının geliştirilmesidir. Bu amaç çerçevesinde, kumaş/yüzey tasarımı eham dokuması olan deneyel bir kompozisyon elde edilmiş ve dokuması yapılmış eham üzerinden 3 adet özgün giysi tasarımı geliştirilmiştir. Kompozisyonda; haşiyе motifli ile birlikte beş ayrı motif kullanılmıştır. Motiflerde, ehamla ilgili literatür kaynaklarında rastlanmayan iki adet motife (makarna ve merdin küpesi) de yer verilmiştir.

Deneysel giysi tasarımları; tasarım kartı ile artistik çizim, kumaş örneği ve giysi kalıbının yer aldığı çizelgelerle desteklenerek okuyucuya sunulmuştur. Çizimler, Adobe Illustrator çizim programı kullanılarak yapılmış giysi kalıplarında ise belli bir parametre kullanarak dijital ortamda hazırlanmıştır. Giysi kalıplarında kullanılan ölçülendirmeler giysinin üretim aşmalarında da kullanılmıştır. Deneysel tasarımların araştırma altyapısında aşağıdaki konulara yer verilerek araştırmanın temel alt yapısı kurulmuştur. Araştırmanın bulgularından çıkan sonuçlar ve öneriler aşağıda verilmiştir.

4.1. Dokuması Yapılan Ehlam ile Kompozisyon Özelliğinden Çıkan Sonuç ve Öneriler

Uygulama çalışmasında ehlam, geleneksel dokusu değiştirilmeden bilinen tekniğiyle dokunmuş ve aynı ehlam dokuma üzerinde 6 farklı motif ile birlikte kullanılarak giysiye tasarım ilke ve öğeleri ışığında farklı yorum getirilmeye çalışılmıştır. Uygulama modeli olan ehlam dokunduktan sonra bilinen kullanımından farklı olarak deneysel tasarımlar geliştirilmiş, dokuma ve giysi tasarım kartları ve kalıp önerileri ile birlikte sunulmuştur.

Araştırmanın uygulama çalışması ile elde edilen ehlam dokuması, geleneksel ehlamın form, teknik, motif ve geleneksel kullanım şekli değiştirilmeden dokuması yapılmıştır. Geleneksel dokumaların ve giysi formlarının sonraki kuşaklara doğru aktarılabilmesi için, bu çalışmaların artırılması gerekirken, giysilerin geleneksel dokusunun da korunması sağlanmalıdır. Yapılan çalışmalarla giyim kuşam kültürü günümüze taşınmalıdır. Bu araştırma ve uygulamada geleneğin devamlılığı sağlanmaya çalışılmış ancak ehlam dokuma tekniğinde ve dokumanın yapısında bir değişiklik yapılmamıştır.

Ehlam dokuması Erzurum ve çevresinde geçmişte yaygın olarak kullanıldığı bilinen, günümüzde kısmen de olsa kullanımı devam eden örtünme ve soğuktan korunma amaçlı giyilen bir kadın giysisidir. Bu geleneksel dokumanın kaybolmaması ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak için yapılan çalışmada, yeni giysi tasarım önerilerine yer verilmiştir. Mekikli dokuma tezgâhı kullanılarak elde edilen bu geleneksel dokumanın, modern teknolojinin ilerlemesi ile eski üretiminin yavaşlaması ve gelişen moda anlayışı ile kullanımının eskiye göre azalması yeni tasarımların gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ancak bu tasarımlar yapılırken ehlamın geleneksel ve görsel etkisinin aynı kalması gerekliliği, araştırmanın bulgularından çıkan en önemli sonucudur.

4.2. Deneysel Giysi Tasarımlarından Çıkan Sonuç ve Öneriler

Türk giyim kültürünün önemli bir parçası olan geleneksel dokumalardan olan ehlam, geçmişten gelen görsel kıyafet dokusunu yansıtan bir giysi olmuştur. Erzurum ve çevresinde soğuktan korunma ve örtünme amacı ile kullanıldığı bilinen ehlamın araştırıldığı ve deneysel tasarımlarla yorumlandığı bu çalışmada, gerek geleneksel üretim tekniği, gerekse yaygın kullanımı açısından yok olmaya yüz tutmuş geleneksel dokumanın gelecek kuşaklara aktarılması, korunması ve yaşatılması gerekliliği, araştırmanın deneysel giysi tasarımlarından çıkan en önemli sonucudur.

Tasarımların farklı kumaşlarla birlikte kullanılması ile ehlam dokumasının model üzerindeki görsel etkisinin arttığı görülmüştür.

Dokumanın motif alt yapısında çok bilindik olmayan ancak yörede kullanıldığı araştırma sonucunda ortaya çıkan 2 adet motif üzerinden deneysel giysi tasarımları geliştirilmiştir. Bu da deneysel giysi tasarımlarının özgünlük yönünü güçlendirmiştir.

Dokumanın özgün yapısının bozulmaması amacıyla bol kesikli-kuplu, komplike modellerden kaçınılması, dokumanın geleneksel ve estetik değerlerini artırmıştır.

Giysi tasarımlarının kalıplarıyla birlikte araştırmaya yerleştirilmiş olması, çalışmanın bilimsel yönünü güçlendirdiği gibi konuyu uygulayacak araştırmacılara da kaynak sağladığı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Başaran, F. N. (2014). Bayburt yöresinde geleneksel “Eham dokumacılığı” üretim teknikleri, motif ve kompozisyon özellikleri. *Milli Folklor*, 26(104), 151-166. https://www.researchgate.net/profile/Fatma_Basaran/publication/324115325
- Çelik, A. (1996). Erzurum’da kadın giyiminin tarihi süreci içinde eham ve dokumacılığı. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 3, 1-26. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/28524>
- Çelik, A. (1997). *Erzurum’da eham* (Tez No. 63339) [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Tez Merkezi.
- Çomaklı, Z. (2008). *Anam başka bağlar bacım bir başka “Erzurum oyaları”*. Aktif Yayınevi.
- Elibol, B., & Sari, S. (2020a). *Makarna motifi* [Çizim ve Fotoğraf]. Çizim ve fotoğraf Betül Elibol ve Safiye Sari kişisel arşivinden alınmıştır.
- Elibol, B., & Sari, S. (2020b). *Merdin küpesi motifi* [Çizim ve Fotoğraf]. Çizim ve fotoğraf Betül Elibol ve Safiye Sari kişisel arşivinden alınmıştır.
- Karahan, N., & Mangut, M. (2011). *Tekstil lifleri*. Ekin Yayınevi.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kayserili, A. (2014). *Erzurum şehrinin kültürel coğrafyası*. Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1036.
- Kayserili, A. (2014). *Erzurum’da eham kullanımı* [Fotoğraf]. Erzurum şehrinin kültürel coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1036.
- Salman, F. (2004). Türk kumaş sanatında görülen geleneksel kumaş çeşitlerimiz. *Sanat Dergisi*, 0(6), 13-42. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/28844>
- Sari, S. (2017). Görsel kültür nesnesi olarak Erzurum arkeoloji müzesinde bulunan üç adet geleneksel giysi üzerine bir inceleme. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21(3), 602-624. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/385049>
- Yaşaroğlu, H. (2018). *Geçmişten günümüze eham dokuma özellikleri ve özgün giysi tasarımları* (Tez No. 528842) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Tez Merkezi.